

oud-holland.

Een handvol zewier dreef door 't nat,
Ten spel van wind en golven;
De Hemel juichte 't gunstig toe,
En spaarde 't in Zijn hoede;
Zie daar uw wording, dierbre grond.
Zie daar 't beginsel van die macht,
Aan aarde en zee ten wonder.

Bilderdijk.

Het is Middelharnis, maar of het Middelharnis is of een ander landbouwdorp in Holland of Zeeland of ergens elders, het is typisch Nederland; oud-Holland en dit gezien met een kunstenaarsoog. Het is het land van Rembrandt en van Vondel. Zoo hebben zij het gezien in al den eenvoud, in al de schoonheid van den ouden tijd. Zij hebben het nog gekend in zijn rustige rust, die kalmeerde en vredig stemde, in den tijd, toen er nog tijd was voor een kalm gesprek om een wezenlijken haard binnen en voor een even kalmen kout buiten. De wandelaars in Oud-Hollands lanen kenden het geluid der fietsbellen niet, en nooit behoefden ze om te zien naar een vliegende auto in een stofwolk; het geroezemoes van machinerieën was hun oor vreemd en van een ander vliegen dan dat der vlugge vogels wisten ze niet.

Niet dat het in oud-Holland alles pays en vree was. Tollens zingt van een voortijd, toen de kneuzende oorlogsvracht Vlaanderens beemden beploegde en Bilderdijk van een landman, wiens spade stuit op „'t bleek gebeent”, in 't Spaansch helmets reeds half versteend, op door den roest geknaagde klingen.”

We weten het wel uit onze geschiedenis, hoe er op en om de erve is gestreden. En hoe vaak zijn de feiten en de feilen van den dag door lieden van onderscheidene partijen besproken in de stille lanen van het Gemeenebest.

Maar overigens — 't was er toch rustig. Onze velden en onze bosschen noodigden uit tot genieten van Gods schoone natuur. En immers ook tot dien gestadigen arbeid, die rijke vruchten draagt.

Onze nijvere werkers in stad en op land oefenden hun handenarbeid zoo geregeld uit; langzaam ging er zeker, en menig produkt zou zich handhaven tot in geslachten door zijn degelijkheid.

Neen, wij passen daar niet meer in, in dat kalme leven, en wij zouden het niet meer begeeren ook, we zijn gewend aan stoom en elektrische kracht. Maar — dat oude had veel vóór toch.

De Allee van Middelharnis, en wat er naast ligt, is een deel van ons oud-Holland. Kleiweg met wat gras bezoomd en langs z'n randen hooge, slanke boomen, waartusschen door het dorp, z'n toren hoog opheffend boven al wat hoog heet in de omgeving. Op den voorgrond wat boomte en een kwekerij, waarin een nijvere werker werkt. Een boerderijtje wat meer naar achteren. En boven dit al Hollands hemel, zooals de Westwind dien vormen kan, de hemel met de grauwwitte koppen, die drijven of jagen naar het Oosten, die regen spellen en straks boven de landouwen uitregenen ook.

Wie ziet naar dit al en denkt niet aan kunst en historie beide. Aan de laatste, als hij de vaderen ziet gebeeld in hun eigenaardig leven, zoo gemakkelijk en zoo vrij, zoo anders dan het onze, het drukke, het gejaagde, het zenuwenoverspannende.

En aan de eerste, die vermocht het zóó te malen, dat het nóg toespreekt.

Meindert Hobbema was kunstenaar. En hem geldt, wat een Duitsch volksboek van de Hollandsche schilders in 't algemeen schrijft: „Van Hollandsche schilders zijn we gewoon, dat zij hun „Heimat” ons in hun werken schilderen.” Zijn hoofdwerken zijn in Engeland. De National-Galerij te Londen bezit de „Allee” en de „Ruïne” van het slot

Brederode. Toch heeft het Rijks-Museum ook nog een zijner meesterstukken: den bekenden watermolen en daarbij twee andere verdienstelijke stukken.

Kunstbeoordeelaars hebben Hobbema naast Ruysdael geplaatst en hem den tweeden „Hollandschen Landschapsmaler” genoemd.

Evenals bij onzen grootsten schilder Rembrandt, is het ook bij Hobbema het licht, dat de aandacht trekt. De zonnebelichting op zijn stukken boeit buitengemeen, en geeft aan de werken iets natuurlijks. Er is zulk een treffende overeenkomst tusschen zulke kunstwerken en de werkelijkheid.

En dan is er nóg iets, dat boeit. Zijn wolkengroepen, Hollands luchten, herinneren aan Ruysdael. Hobbema was dan ook Ruysdaels leerling, en bij al het individueele, dat den artist kenmerkt, is toch de invloed van den leermeester duidelijk merkbaar.

Ruysdael is de schilder van „strakken zin.”

„Onze zee, onze duinen, onze boekweitvelden, onze eikestammen; de sneeuw onzer winters; de somberheid onzer wolkenmassa's; het licht en het donker onzer breede rivieren — alles geeft hij gelijk het is, en zich weerspiegelt in zijn peinzenden geest. Ruimer is de hemel niet, dan de diepte zijns gemoeds.”

En — karakteristiek van beteekenis — spreken ons de doeken van des levens voorspoed en vrede, óók van leed en strijd — het penseel, „oplichtend het landschap in volle glorie, steeds weer acht ge het in eerbied gedoopt.”

De veronderstelling is niet te stout: Oud-Holland had vele gebreken, en de geschiedenis verhaalt ons van zijn groote zonden, maar toch — er was in den vroegeren tijd een algemeene eerbied voor God en Zijn Woord.

Er waren er ook toen, die de wijsheid der wereld kozen boven de dwaasheid des Evangelies, maar in 't algemeen was er toch een belijden van den Naam des Heeren.

De nood der tijden had zoo vaak bidden geleerd en de verhooring der gebeden had zoo krachtig gesproken. Men wist zich afhankelijk van God. En met alle schepsel kende men zich veilig alleen onder Zijn hoede.

De hemelen vertelden Oud-Holland Gods eer en in het uitspansel wilde men zien werk van 's Heeren handen. Men luisterde naar de stemmen der natuur, en stemde mee in met den zang, die den Schepper loofde.

Ook hierbij zal wel schijn geweest zijn, die bedroog. Niettemin, er was toch een verstandelijk belijden van de hoofdwahrheden. Ook een zegen op maatschappelijk en staatkundig gebied. En daarom kregen we van onze schilders onze velden en onze duinen met onze grijze luchten zooals ze waren.

Over het revolutionnaire in de kunst dacht men nog niet. Om de dingen anders te geven dan ze zijn, kwam bij niemand op. Een ineengeknutselde symboliek als die van de latere Fransche school zou door onze zeventiende-eeuwers met verachting zijn bejegend. Hard-geel gras, blauwe koeien en nog blauwer wolken kon men zich slechts voorstellen als gewrocht van een kind, dat met de verfkwaast speelt.

De maker van zulk gedoe moest kleurenblind zijn.

Gras was onzen vaderen groen, en de koeien zag men bont.

De waarheid gaf men weer, zooals God die had geschapen. De gedachten Gods te lezen en weer te geven, dat was het doel, het doel der echte kunst. Eigen gedachten moesten zich naar de hoogere schikken.

Zoo kwam er waarheid in de kunst, en het is deze, die bij de groote meesters zoozeer boeit, en die hun werken van beteekenis doet zijn voor de geslachten.

Oud-Hollands doeken geven ons der vaderen leven in kort begrip. En meer dan één trek moge Jong-Holland doen zingen:

„Wij willen ook zoo wezen
Hun zonen, niet ontwaard.
Wij, heden als voor dezen
Den naam van Holland waard.”

A. L. v. H.

